

KADETS

Nr. 2.

LATV. KARA SKOLU BEIG. VIRSN. APVIENIBAS IZDEVUMS.

1

9

3

5

Līdzīgā virzienā, piegriežot galveno vērību militāri - sabiedriskās domas zkopšanai savos lasītajos, strādā arī žurnāls «Kadets» — mūsu militārās preses jaunākā atvase. Radniecīgā darba laukā strādājot, ir jāvēlās visciešākā sadarbība, jo tikai kopējā un vienotā darbā būs saskatāmi vēl lielāki panākumi mūsu armijas un mūsu dārgās Latvijas labā.

Novēlam «Latvijas Kāreivja» darbinieku saimei vislielākās darba sekmes plašā darba laukā.

Virsleitnants T. Ābeltiņš.

Daugavpils senatne

(Turpinājums.)

1631. g. pie Daugavpils jezuītu kollēģijas atvēr skolu. 1661. g. šo skolu pārvērš par ģimnaziju un vēlāk par garīgo sēmināru. Visvairāk latviešu labā strādāja jezuīts Juris Elgers, kurš dzīvoja un 1672. g. nomira Daugavpilī.

Elgers sarakstīja katķismu, sprediķa grāmatu, tulkoja latviski garīgās dziesmas un sastādīja plašu poļu-latinu-latviešu vārdnīcu. Pirmie katoļu garīgie raksti sarakstīti latviešu valodā, bet nevis latgalu izloksnē. Domā, ko toreiz latgalu izloksne ļoti maz atšķirusies no latviešu valodas. Vēlāk no Polijas ienākušie katoļu garīdznieki, latviešu valodu piesavinājās tā, kā to dzirdēja dialektā. Sarakstot jaunas lūgšanas grāmatas, šo dialektu nostāda latviešu valodas vietā. Grāmatās poļu teikuma uzbūve un ļoti daudz poļu vārdi. Pirmā, latgalu dialektā sarakstītā lūgšanas grāmata iznāk 1753. g. Dzīvojot starp daudzām svešām tautām, latgalis nonāk zem to iespāida un arī savā valodā iepin daudzus svešu tautu vārdus. Latvieti sāk uzskatīt par zemāku radījumu. Tikai latvieša neatlaidība glāba Latgali no pilnīgas pārtautošanās un pēc kāra vētrām lika druvām zaļot, līdz nākošais kāra brāziens tās atkal nomina.

1626. g. Smolenskas vojevoda Gonševskis, par piemiņu laimīgām kāra beigām ar Zviedriju, Daugavpils pilsētā uz neliela uzkalniņa uzcel koka baznīcu, kura skaitās kā bīskapa katedrāle. Baznīcāi piederēja vairāki zemes īpašumi. 1631. g. šās baznīcas vietā jezuīti uzceļ skaistu mūra baznīcu ar klosteri. Materiālus nēma no vecās pils luterānu baznīcas. Jaunceltā baznīca nākošos kaļos tiek vairākkārt nopostīta un atkal no jauna uzcelta. Līdz mūsu dienām uzglabājušos — tag. cietokšņa baznīcu, beidza celt 1764. g. Baznīca celta skaistā baroka stilā. Baznīca liela trijomu celtne ar platu vidus un šauriem sānu jomiem, kurus atdala daudzas kolonas. Viss tēlnieciskais dekorējums ieturēts kustīgās baroka stila formās, kur visi mēri kāpināti līdz bezgalībai, sevī cieši ieslēdz visu kompozīciju.

Pie klostera atradās 'kapsēta, no kuļas neapbūvēts palicis tikai neliels stūrītis, bijušā klostera Z. R. malā, kuļu mūsu kaļavīri pārvērtuši par skaistu puķu dārzu - parku. Kā piemiņa no klostera laikiem, pie 12. B. k. p. kazarmēm palicis saules pulkstenis.

1700. g., Polijas karalim Augustam II kaņojot ar zviedru karāli Kārli XII, Daugavpils noderēja kā atbalsta punkts. Še pārziemo poļu-sakšu kaļapulki. 1710. g. krievu cars Pēteris Lielais, kaņojot ar zviedriem, Daugavpilī nometina daļu no sava kaļaspēka, kurš še ievazāja mēri. Gandrīz visi pilsētas iedzīvotāji un poļu garnizons izmira. Aiz šā iemesla poli pamet Daugavpils citadeli, aizvācot visu apbruņojumu uz Viļņu. Citadeli netika vairs labota un pamazām sabruka.

1772. g., pēc pirmās Polijas sadališanas, Daugavpili līdz ar Latgali pievieno Krievijai.

Krievu laiki.

Sākumā Latgali pievieno Pleskavai, vēlāk Polockai un beidzot jaundi binātai Vitebskas guberņai. 1795. g. sacēlušies poļu konfederāti, knaza Oginška vadībā, ienem un nodedzina Daugavpili. Bojā aiziet Daugavpils archīvs.

1781. g. Krievijas ķeizariene Katrīne II piešķir Daugavpilij gērboni: sarkanā laukumā — jātnieks ar paceltu zobenu. Ap 1800. g. pilsētā apm. 3500 iedzīvotāju. Celotāji to apraksta, kā ārkārtīgi netīru un dublīnu. Daugavpils izveidojās par ievērojamu ceļu mezglu. Še krustojās ceļi no Viļņas, Vakar-Eiropas, Pleskavas, Rīgas un Jelgavas.

Daugavpils cietoksnis.

Krievija, stājoties pie savas rietumu robežas nocietināšanas, Daugavpili ieskaita kā stratēģisku punktu, kurā celams cietoksnis, kuram jābūt kā stūrakmenim visā nocietinājumu sistēmā. Kā cietokšņa vietu izvēlējās tieši Daugavpils pilsētu, jo še cietokšņa grāvus varētu apūdeņot.

Cietokšņa projektu izstrādāja inženieris-pulkvedis Hekels. 1810. g. 20. VIII cietokšņa projektu apstiprināja un tūlīt kērās pie tā nospraušanas dabā. Pēc projekta cietoksnis celams Daugavas labā krastā, rietumos no Šūnupītes, Daugavpils pilsētas vietā, ar 6 lauka bastiona frontēm un vienas frontes, bez kurtines-luneta, pret Daugavu. Gar bastiona frontēm — kanāli ūdens novadīšanai un ceļi. Daugavas kreisā krastā būvējams priekštilta apcietinājums, no 2 pusbastioniem un 2 bastioniem un placdarma.

Cietokšņa garnizons — 4500 karavīri ar loti spēcīgu artilēriju.

Daugavpils pilsētu, kura atradās tag. cietokšņa vietā un priekšpilsētu, kura atradās D. un D. A. no Šūnu ezera, pavēlēja pārcelt tagadējās pilsētas un vecās priekšpilsētas vietā.

Iedzīvotājiem tika samaksāti pārcelšanās izdevumi. Jezuītu ordēnim par klosteri, ēkām, baznīcu un zemi samaksāja 300.000 zelta rubļus un 1821. g. tos no Daugavpils padzina. Baznīcu atdeva pareizticīgiem. Klosterī ierīkoja kazarmes.

Tūlīt pēc nospraušanas, kērās pie cietokšņa būves. Pēc projekta cietoksnis bija jāuzceļ 4 gados. Pie darbiem nepārtraukti strādāja 10.000 kareivji. Darbi tika turpināti pat lielā salā. Būves darbus stipri kavēja zemā, purvainā vieta. Cietoksnī ierīkoja plašas noliktavas un laboratorijas. Cietoksnis bija vēl pusgatavs, kad nāca zināms Napoleona nodoms iebrukt Krievijā.

1811. g. 26. VII Daugavpili izsludināja par I šķiras cietoksnī.

1812. g. Napoleons iebrūk Krievijā. Daļa no viņa spēkiem tika virzīta Vilkomiras-Daugavpils virzienā. Krievu 1. armija atgāja uz Drisu, atstājot Daugavpils aizstāvēšanai 2500 kareivjus un 200 lielgabalus. Cietoksnim galīgi nobeigts bija tikai 1 bastions. Vajadzības gadījumā bija atļauts cietoksnī atstāt, iznīcinot noliktavas un apbruņojumu.

Cietokšņa komandants ģen. Ulānovs, nolēma cietoksnī stingri aizstāvēt. 1812. g. 13. VII franču-prūšu 2. korpus, māršala Udino vadībā, uzbrūk priekštilta apcietinājumam. Apmēram 1 klm. no priekštilta apcietinājuma, frančiem pretim stājās krievi, kuri bija nocietinājušies strādnieku barakās. Franči domāja, ka cietoksnis vēl nav apbrūnots ar artileriju, bet jau pirmās franču daļas tika atsistas ar spēcīgu šauteņu un artilerijas uguni. Avangarda komandieris ģen. Marbo, pavēl uzbrukumu atkārtot 1. kājn. bataljonam, bet arī tas tika atsistis. Pēc tam franči raidīja uzbrukumā kavalēriju, tā ielauzās barakās un sekoja atkāpjošām krievu daļām, kurās, netikdamas noslēgtā priekštilta apcietinājumā, atkāpās pāri tiltam. Tilts bija būvēts uz laivām, bez margām, ne-

stabilis. Maršals Udino pavēl kavalērijai ielauzties cietoksnī un tā ar ģen. Marbo priekšgalā dodas pāri tiltam. Sākusies neprātīga aulošana uz dzīvību un nāvi, zem cietokšņa un priekštilta apcietinājumu artilērijas uguns.

Redzot lielos zaudējumus, Udino pavēl kavalērijai atgriezties.

Pienākušie franču spēki atjauno uzbrukumus priekštilta apcietinājumam, bet tiek atsistī. Pievakarē franči atiet, bet nākošās dienās atjauno uzbrukumus. 16. VII Udino saņem Napoleona pavēli, atiet no Daugavpils un virzīties gar Daugavu uz augšu. Krievi atstāj Drisas nometni, pavēlot Daugavpils cietoksnim aizstāvēties, bet notiek pārpratums — krievi iznīcina municipiju, nodedzina noliktavas un norok lielgabalus, kāpēc arī atlāva atstāt cietoksnī un atiet uz Rēzekni. 1812. g. 1. VIII cietoksnī bez kaujas ieņem, gar Daugavas krastu nākošā ģen. Rikardo brigāde. Franči kādu laiku paliek uz vietas un norok uzbērtos apcietinājumus, nodedzina noliktavas un atiet uz Ezereni.

Pēc franču izdzīšanas, cietokšņa būvdarbus atjauno.

1817. g. pie cietokšņa izbūvē 7 pēdas dziļu ostu upes kuģiem un nākošā gadā nobeidz priekštilta apcietinājumu. 1825. g. norok vecās cīdāles drupas, jo tās traucē cietokšņa apsardzību.

Pēc 1710. g. Daugavas kreisā krastā, pretim Daugavpili, bija izveidojies Jeruzalemes miests, kuŗu, ceļot priekštilta apcietinājumus, pārcēla tagadējās Grīvas vietā pie Lauces upes ietekas Daugavā. No agrākā miesta atlikusies tikai ūžu kapsēta pie „Jeruzalemas“ mājām. Jezuītu celto, staldo baznīcu atdeva pareizticigiem un par viņas izgreznošanu sevišķi rūpējās krievu ķeizars Nikolajs I. Baznīca tika tikai nedaudz pārveidotota. Torna galos uzlika zeltītos, bicantiskos kupolus un pareizticīgo krustus. Baznīcas iekšpusē uz kolonām un ārpusē virs frontona tika no ievērojamākiem krievu māksliniekiem uzgleznotas vairākas freskas un mozaīkas. 1833. g. Nikolajs I dāvāja baznīcai 6 zvanus, kuri bija izlieti no poļu dumpnieku lielgabaliem. Baznīcas katolu altāri — īstu mākslas darbu — ozola kokgriezumu ar ziloņaula izrotājumiem — novietoja baznīcas pagrabā, kur tas bija palicis līdz 1920. g., kad poļi to aizveda uz Poliju.

Visus cēlus cietokšņa apkārtnē saved priekšzīmīgā kārtībā, jo caur Daugavpili iet galvenais Vīnes pasta ceļš.

1833. g. 21. V cietoksnī iesvēta. 1846. g. visas gatavās cietokšņa daļas apbruno. 1853. g. līdz ar Pēterburgas-Varšavas dzelzceļa būvi, pār Daugavu izbūvē dzelztiltu. Dzelzceļš nedaudz ierobežoja cietokšņa apšaudi, kāpēc 1863. g. abās Daugavas pusēs, līdztekus dzelzceļam, uzcēla Varšavas nocietinājumu līniju. 1863. g. poļu dumpja laikā Daugavpili izsludina kaŗa stāvoklī. Arī Latgales poļu muižnieki sariko sacelšanos, bet trūkstot nopietnai organizācijai, sekmes negūst. Daugavpils un Krāslavas rajonos dumpnieki uzbrūk krievu kaŗa transportiem. Tomēr dumpi viegli apspiež un vienu no galveniem vadoniem, grāfu Plāteri, saker un 1863. g. pakaļ cietokšņa ziemeļu bastionā. Pakāršanas vietā 1923. g. poļi piestiprināja melna marmora piemiņas plāksni. Cietokšņa nocietināšanas darbi, izbūvējot jaunus redutus un kazarmes, turpinājās līdz 1878. gadam. Pēc jaunā cietokšņu tīkla izbūves Polijā, Daugavpils zaudēja savu nozīmi. Sākumā to pārdēvēja par II šķiras cietoksnī, bet vēlāk par cietoksnī-noliktavu.

1893. g. krievi Dinaburgu pārdēvē par D v i n s k u. Cietoksnī izlieto kā kazarmes, kuŗās tur ievērojami stipru garnizonu. Cietoksnī ierīko arsenālu un plašas armijas apgādes mantu darbnīcas. Savu kāra dieņestu Daugavpili sākuši dzejnieks Pumpurs, ģen. Kreicbergs, plkv. Kaminskis, ģen. Balodis — un citi.

Tā kā Daugavpils vienmēr cieš no pavasara plūdiem, tad līdz ar cietokšņa būvi, gar Daugavas malu uzbež nelielu valni. 1829. g. plūdi pārrauj dambi, aiznes koka tiltu un nodara cietoksnim lielu postu.

Tāpēc 1841. g. izbūvē, pēc kapteiņa Melnikova projekta, 6 klm. garu aizsarga dambi, kurš sedz cietoksnī un jauno pilsētu. No pavasara plūdiem visu laiku nācās ciest Grīvai. Tikai Latvijas valdība še uzcēla aizsargdambi.

Pasaules karā, 1915. g. vācieši ielauzās Krievijā un uzsāka kara darbību pret Daugavpili. Kā svarīgam satiksmes mezglam Daugavpilij piekrit ārkārtīgi svarīga stratēgiska nozīme. Daugavpils aizstāvēšanai krievi nežēlo līdzēkļus un spēkus. 1915. g. 15. septembrī vācieši pienāk loti tuvu un apņem Daugavpili puslokā: Ilukste - Olives ez - Jaun-Aleksandra - Vidri. Vairākus mēnešus notiek ārkārtīgi sīvas cīnas Daugavpils un Ilūkstes rajonos. Ilūkste iet no rokas rokā un tiek galīgi sagrauta. Sevišķi sīvas cīnas notiek pie Zelta kalna, Meduma ezera un Zemgales stacijas rojonos. Vāciešiem neizdodās ieņemt komandējošos Zemgales augstumus. Krievu armijai sabrukot, 1918. g. 18. februārī, vācieši bez kaujām ieņem Daugavpili.

Vācu armijai sabrukot un Padomju Krievijai uzsākot kara gājienu pret Latviju. 1918. g. 19. XII lielinieki bez sadursmes ieņem Daugavpili un no šejienes virzās uz Rīgu. Lielinieku laikā Daugavpils iedzīvotāji cieš no bada un sarkanā terrora. Ap cietoksnī nošauti vairāki simti pilnīgi nevainīgu pilsoņu. Latgales atbrīvošanai poli piedāvāja savus spēkus. Pirmo triecienu lieliniekiem deva labā flankā apvienotā polu-latviešu grupa, ģen. Ridz-Smigla vadībā. Lielinieki ieņēma labās pozīcijas gar Daugavas labo krastu.

1920. g. 3. janvārī sākās uzbrukums. 3. Jelgavas k. p. daļas pie Kazimirišķiem pāriet Daugavas labā krastā un straujā uzbrukumā, pārraujot lielinieku fronti, ieņem Liksas staciju. Še izdevās sagūstīt pilnīgā kārtībā lielinieku bruņoto vilcienu. Uz atņemtā bruņotā vilciena uzsēdina mūsu desantu un, vedot sīvas cīnas ar uz ziemējiem atejošiem lielinieku spēkiem, latvieši Daugavpili sasniedza pie vakara. Poļu daļas pāriet pār Daugavu un pēc niknām kaujām plkst. 14.00 iejet no D. Daugavpili. Pēc Daugavpils atbrīvošanas drīzi sekoja visas Latgales atbrīvošana.

Ap 1850. g. Daugavpils sastāv no cietokšņa, mazās un lielās priekšpilsētas, ar 750 ēkām un 12.000 iedzīvotājiem. Pēc dzelzceļa atklāšanas Daugavpils paliek par svarīgu dzelzceļa mezglu un strauji pieaug. Jaunā priekšpilsēta, kuŗu pārdēvēja par Daugavpils pilsētu, sākumā atstāj neglītu iespaidu: gandrīz visas ēkas no koka, brūgēta tikai Rīgas iela; visur liela netīriņa. 1897. g. tautas skaitīšanā Daugavpilī dzīvo 70.000 iedzīvotāju. Bet 1913. g. 115.000. Uzplaukusi tirdzniecība un rūpniecība.

Kara gados pilsēta un cietoksnis stipri cietuši no artilērijas uguns un lidmašīnu bumbām.

1925. g. pilsētai piešķīra jaunu ģerboni: sudraba Daugava, zilā laukumā. Virs tās zelta lilija, bet apakšā — apcietinājumu mūris.

Latvijas laikā uzcēla pieminēkli: cietoksnī — kritušiem 10. Aizputes k. p. kaņavīriem; pilsētā — kritušiem jātnieku pulka kaņavīriem un kapos — kritušiem latviešu, poļu un pasaules karā kritušiem krievu kaņavīriem.

No agrākiem pieminekļiem uzglabājies — cietokšņa 100 gadu pastāvēšanas piemineklis.

1930. g. Daugavpilī dzīvoja 43.000 iedzīvotāju.